

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ(ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๕๕๓ มาตรา ๓๗ ได้บัญญัติให้การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรมและความเหมาะสมทางด้านอื่นด้วยร่วมถึงการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายจิตใจสติปัญญา อารมณ์สังคมการสื่อสารและการเรียนรู้หรือผู้ที่มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ โดยมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยและสำหรับคนที่มีความสามารถพิเศษรวมทั้งการจัดการศึกษาทางไกลและการจัดการศึกษาที่ให้บริการในหลายเขตพื้นที่การศึกษา^๑

การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรมและความเหมาะสมทางด้านอื่นด้วย ร่วมถึงการจัดการการศึกษา สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือผู้ที่มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ โดยมีการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยและสำหรับคนที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งการจัดการศึกษาทางไกล และการจัดการศึกษาที่ให้บริการในหลายเขตพื้นที่การศึกษา

การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๕๒ – ๒๕๕๙ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดีรู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เพื่อบู่มุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยเกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬากับการศึกษาทุกระดับรวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเป็นต้นโดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยมีเจตนารมณ์เพื่อบู่มุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทาง

^๑ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ(ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓, ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒/๗/๒๕๕๓ เป็นปีที่ ๖๕ ในรัชกาลปัจจุบัน, เล่มที่ ๑๒๗, ตอนที่ ๔๕ ก, หน้า ๑.

ร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน ๓ ด้าน คือเป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทร^๒

การศึกษาที่สามารถพัฒนาการเรียนรู้และใช้เป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนรากฐานความรู้ในการพัฒนาทางการศึกษาให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณการบริหารบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง^๓ ซึ่งการบริหารงานของสถานศึกษาดำเนินไปโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาโดยมีการสนับสนุนจากผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กร ชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือ ผู้แทนศาสนาอื่นในพื้นที่^๔ ซึ่งทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดบทบาทของผู้บริหารหลายอย่างในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้ชัดเจนและแสดงความเป็นผู้นำในการบริหารต่อคณะบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเพื่อให้มีการประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในสถานศึกษาร่วมกันกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการภาระงานทั้งระบบของโรงเรียนให้ดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนในการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งโรงเรียนซึ่งการจะทำให้ได้ผลเช่นนี้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำสถานศึกษาต้องมีแนวทางหลักทฤษฎีและหลักธรรมเพื่อนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญเพื่อที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาทั้งระบบและการบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องกำหนดแผนงานวิธีการตลอดจนขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวในสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ การบริหารสถานศึกษาเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่ง เป็นหน่วยที่ใช้คนเงินวัสดุอุปกรณ์จำนวนมากมาย หากการจัดบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพผลผลิตของ

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๙), [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.moe.go.th/websm/2010/jan/003.htm>, [๑ กันยายน ๒๕๖๐].

^๓ ประเวศ วะสี, “ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและการปฏิรูปการศึกษา”, ในรายงานการประชุม เรื่อง วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ทางการปฏิรูปการศึกษา : วาระแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

^๔ ทิศนา ขัมมณี, ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเรื่องยากที่ทำได้จริง, (กรุงเทพมหานคร : อัลฟามี เลิร์นเนียม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒.

โรงเรียนคือนักเรียนที่สำเร็จออกไปย่อมมีประสิทธิภาพต่ำซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย^๕

สำหรับคุณธรรมของนักบริหารนั้นพระราชวรมุณี ได้ให้แนวทางของคุณธรรม ๔ ประการ คือ กำลังความรู้ กำลังความขยัน ความสุจริต กำลังการสงเคราะห์หรือมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นักบริหารทั้งข้าราชการและนักการเมืองสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ซึ่งเหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบัน สืบเนื่องจากปัญหาเรื่องคอร์รัปชัน การขัดแย้งกันในองค์กรคงไม่เกิดขึ้นแน่นอนถ้านักบริหารที่ดีสามารถจงใจคนเก่งให้ปรองดองกันและพร้อมใจกันทำงานเพื่อพ้องค์กรไปสู่จุดหมายให้บรรลุผลตามเป้าหมายและคนไทยก็จะทำงานเป็นทีมได้ดีขึ้นถ้ามีนักบริหารที่ดีคอยกำกับดูแล^๖

การบริหารสถานศึกษานับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบทั้งเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับงานวิชาการควบคุมการเรียนการสอนจัดครูเข้าสอนจัดให้มีอุปกรณ์เครื่องมือ วัสดุ นิเทศการสอนการวัดผลประเมินผล และการจัดการใช้ทรัพยากรทั้งที่เป็นบุคคลและสิ่งของ เพื่อปรับปรุงและพัฒนางานด้านวิชาการให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าการนำหลักการบริหารเชิงพุทธโดยเฉพาะพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในการบริหารงานสถานศึกษาจะเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะงานด้านวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น^๗

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศนำไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุงหรือพัฒนาการบริหารสถานศึกษา สามารถบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร ๔ ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

^๕ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔.

^๖ พระราชวรมุณี(ประยูร ธมมจิตโต), คุณธรรมนักบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๖.

^๗ ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา, ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ปีงบประมาณ ๒๕๖๐, หน้า ๒๕.

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามตำแหน่ง
หน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมและพัฒนการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหม
วิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ มีการปฏิบัติในระดับใด

๑.๓.๒ ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ เมื่อจำแนก
ตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน ต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางในการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ให้มี
ประสิทธิภาพควรปฏิบัติอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษา หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับ การบริหารสถานศึกษา ๔ ด้าน^๑ ได้แก่ ๑. ด้าน
การบริหารงานวิชาการ ๒. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ๓. ด้านการบริหารงานบุคคล ๔. ด้าน
การบริหารงานทั่วไป โดยการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาบูรณาการในการบริหารโรงเรียน^๒
ประกอบด้วย

๑. ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักพรหมวิหาร ๔
๒. ด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักพรหมวิหาร ๔
๓. ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔
๔. ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักพรหมวิหาร ๔

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและ
การจัดการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๑-๔.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม
(กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๑.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.๔.๒.๑ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน ๑๔๔ คน และครูผู้สอน จำนวน ๑,๕๕๐ คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑,๖๙๔ คน^{๑๐} จำแนกตามตัวแปรดังนี้

(๑) ตำแหน่งหน้าที่

(๑) ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน ๑๔๔ คน
(๒) ครูผู้สอน	จำนวน ๑๕๕๐ คน

(๒) วุฒิการศึกษา

(๑) ปริญญาตรี	จำนวน ๑๐๗๕ คน
(๒) สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน ๔๗๕ คน

(๓) ประสบการณ์การทำงาน

(๑) ระยะเวลา ๕ ปี ลงมา	จำนวน ๖๘๒ คน
(๒) ระยะเวลา ๖ – ๑๐ ปี	จำนวน ๕๕๕ คน
(๓) ระยะเวลา ๑๑ ปีขึ้นไป	จำนวน ๔๕๗ คน

๑.๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำนวน ๔๑๓ คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan)^{๑๑} และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามตำแหน่งหน้าที่ และเปรียบเทียบสัดส่วนประชากรตามตัวแปรต้น วุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน โดยการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีจับฉลากจำแนกตามตัวแปรต้นที่ศึกษาดังนี้

(๑) ตำแหน่งหน้าที่

(๑) ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน ๑๐๕ คน
(๒) ครูผู้สอน	จำนวน ๓๐๘ คน

(๒) วุฒิการศึกษา

(๑) ปริญญาตรี	จำนวน ๒๓๐ คน
(๒) สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน ๑๘๓ คน

^{๑๐} ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา, ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ปีงบประมาณ ๒๕๖๐, หน้า ๒๕.

^{๑๑} เครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 608-610) อ้างในบุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๙ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุริยสาส์น, ๒๕๕๖), หน้า ๔๓.

(๓) ประสพการณ์การทำงาน

(๑) ระยะเวลา ๕ ปี ลงมา	จำนวน	๑๖๐	คน
(๒) ระยะเวลา ๖ – ๑๐ ปี	จำนวน	๑๒๙	คน
(๓) ระยะเวลา ๑๑ ปีขึ้นไป	จำนวน	๑๒๔	คน

๑.๔.๒.๓ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำนวน ๑๘ คน ครูผู้สอนจำนวน ๑๐ คน ผู้บริหาร ๘ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทั้งนี้โดยเลือกจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์สูง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษาและประสบการณ์จำแนกได้ดังนี้

(๑) ตำแหน่งหน้าที่

- (๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา
- (๑.๒) ครูผู้สอน

(๒) วุฒิการศึกษา

- (๒.๑) ปริญญาตรี
- (๒.๒) สูงกว่าปริญญาตรี

(๓) ประสพการณ์ในการการทำงาน

- (๓.๑) ระยะเวลา ต่ำกว่า ๕ ปี
- (๓.๒) ระยะเวลา ๖-๑๐ ปี
- (๓.๓) ระยะเวลา ๑๑ ปีขึ้นไป

๑.๔.๔ ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ตามกรอบแนวคิดเนื้อหาการบริหารสถานศึกษา ๔ ด้าน^{๑๒} ประกอบด้วย ๑. ด้านการบริหารงานวิชาการ ๒. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ๓. ด้านการบริหารงานบุคคล ๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาบูรณาการในการบริหารโรงเรียน^{๑๓} ประกอบด้วย

^{๑๒} กระทรวงศึกษาธิการ, กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๑-๔.

^{๑๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๑.

๑. ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักพรหมวิหาร ๔
๒. ด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักพรหมวิหาร ๔
๓. ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร ๔
๔. ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักพรหมวิหาร ๔

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัย โดยใช้สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ มีจำนวน ๑๖๓ โรงเรียน มีผู้บริหาร ๑๔๔ คน

๑.๔.๖ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยทำการศึกษา เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ตั้งแต่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึง ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

๑.๕.๑ บุคลากรที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ บุคลากรที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ บุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดแตกต่างกันต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๖.๑ การบริหาร หมายถึง การจัดการเรียนการสอนของผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๖.๒ การบริหารงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อรองรับการกระจายอำนาจการบริหารงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๑๔} ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งได้มีการกระจายอำนาจในการบริหารและจัดการศึกษาตามมาตรา ๓๙ งานบริหารสถานศึกษาแบ่งเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑.๖.๒.๑ ด้านการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น การวางแผนงานด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว

๑.๖.๒.๒ ด้านการบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การจัดทำแผนงบประมาณและคำของบประมาณ การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้จัดสรรงบประมาณ การอนุมัติการใช้จ่ายงบอุดหนุนที่ได้รับจัดสรร การจัดทำบัญชีการเงิน การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

๑.๖.๒.๓ ด้านการบริหารงานบุคคล หมายถึง การวางแผนอัตรากำลัง,การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการเกี่ยวกับเงินเดือน การลาทุกประเภทของครูและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ การออกจากราชการ การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ

๑.๖.๒.๔ ด้านการบริหารงานทั่วไป หมายถึง การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การวางแผนการบริหารงานการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน การดำเนินงานธุรการ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การจัดการเรียนรู้นอกสถานที่งานกิจกรรมนักเรียน

๑.๖.๓ บุคลากร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๖.๔ ตำแหน่งหน้าที่ หมายถึง หน้าที่การทำงานที่กำหนดขึ้นตามขั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ประกอบด้วย

^{๑๔} กระทรวงศึกษาธิการ, เอกสารสาระการเรียนรู้ประกอบชุดวิชา หลักเทคนิคและการวางแผน.

๑) ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น รวมถึงผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา

๒) ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรครูในสถานศึกษาและพนักงานราชการผู้มีหน้าที่ ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น

๑.๖.๕ วุฒิการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ ดังนี้ คือ

๑) ปริญญาตรี หมายถึง ระดับความรู้ขั้นต้นของบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยประทานให้แก่ผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้และตามกำหนดระยะเวลาของหลักสูตร ๔ หรือ ๕ ปี

๒) สูงกว่าปริญญาตรี หมายถึง ระดับการศึกษาปริญญาโท, ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง,ปริญญาเอกหรือเทียบเท่า

๑.๖.๖ ประสบการณ์ทำงาน หมายถึง ประสบการณ์ในการสอนที่ได้ ปฏิบัติงานจนถึงปัจจุบันในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ แบ่งออกเป็น ๓ ระยะ

๑) ระยะ ๕ ปี หมายถึง การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันรวมเวลาไม่เกิน ๕ ปี

๒) ระยะ ๖ – ๑๐ ปี หมายถึง การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอยู่ระหว่าง ๖ - ๑๐ ปี

๓) ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป หมายถึง การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนตั้งแต่ ๑๑ ปี

๑.๖.๘ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนระดับการศึกษาช่วงชั้น ป.๑-ป.๖ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑

๑.๖.๙ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต ๑ หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอำนาจกระทรวงศึกษาธิการ หน้าที่ตามมาตรา ๓๗ ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖

๑.๖.๑๐ พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย ๔ อย่าง^{๑๕}

๑) **เมตตา** : หมายถึง ความรัก รักที่มุ่งเพื่อปรารถนาดี ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ผู้บริหารควรมีความรัก ความปรารถนาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้คำแนะนำสั่งสอน หรืออบรมทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและความประพฤติที่เหมาะสมและดีงาม รวมถึงการใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้เหมาะสม (ถูก) กับวัย งาน และความถนัด

๒) **กรุณา** : หมายถึง ความสงสาร ความปราณี ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ผู้บริหารควรมีความกรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันน้ำใจ หรือสงเคราะห์ทั้งทางด้านวัตถุ กำลังกายและกำลังใจ รวมถึง การจัดสรรสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ ให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของผู้ใต้บังคับบัญชา

๓) **มุทิตา** : หมายถึง ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่มีใจอิจฉาริษยา ผู้บริหารควรสนับสนุนและแสดงออกถึงความยินดีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชา (รวมถึงครอบครัว) มีความสุข หรือ มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการทำงาน และชีวิตครอบครัว รวมถึง การเชิดชูด้วยรางวัลและแบ่งปันด้วยน้ำใจ

๔) **อุเบกขา** : หมายถึง ความวางเฉย การวางใจเป็นกลาง ผู้บริหารควรมีความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์/มีความสุขในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมด้วยความยุติธรรม ไม่ลำเอียงหรืออคติต่อผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะรักไม่ชอบ (เกลียด) เกลาและกลัว

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำหรับสถานศึกษานำไปใช้พัฒนาการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๑.๗.๒ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ได้ข้อมูลพื้นฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน เมื่อ

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๔.

จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน สำหรับบุคคลากรนำไปพัฒนาการบริหารงานให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

๑.๒.๓ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ได้แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการใช้หลักหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป